

PAGINI DESPRE BASARABIA

MIHAI EMINESCU

**„MĂRGĂRITARUL
PREȚIOS AL ȚĂRII,
BASARABIA”**

Ediție de Mihai Cimpoi

Ș T I I N Ț A

care vremea poate să o topească tot așa precum a făurit-o. Nu. Este aici ceva mai profund. Este vorba de două vieți care se exclud reciproc sau, mai bine zis, de o existență, de aceea a neamului românesc, care nu poate rămâne în picioare decât dacă Rusia este forțată să pue un frâu ambițiunii sale”.

I.A. Cantacuzino pune avertismentele lui Eminescu pe seama rusofobiei. Take Ionescu repunea lucrurile în matca adevărului.

Theodor CODREANU

CUPRINS

„Cestiunea Basarabiei” (acad. Mihai CIMPOI) 3

I. PUBLICISTICĂ

De pe câmpul de război [„După o telegramă...”]	10
[„Netăgăduit că istoria...”]	12
[„Se vorbește că în Consiliul...”]	17
[„Găgăuzi se numește...”]	47
[„«Neue freie presse» comunică...”]	48
Din veacul al zecelea	49
[„În sfârșit vedem limpede...”]	52
[„Fără a prejudeca hotărârile Adunărilor...”]	55
[„Cestiunea retrocedării...”]	57
[„Fiindcă noi suntem...”]	58
[„De câte ori s-a făcut în parlamentul nostru...”]	62
[„În numărul nostru de vineri...”]	64
[„De câteva zile limbajul ziarelor liberale...”]	68
[„Venim încă o dată asupra scrisorii...”]	72
[„Argumentul de competență...”]	75
Basarabia	78
I. Numele și întinderea ei	78
II. Veacul al cincisprezecelea	83
III. Veacul al șaisprezecelea	87
IV. Veacul al șaptesprezecelea	93
V. Veacul al optsprezecelea	97
VI. Veacul al nouăsprezecelea. Izvoare	106

Un răspuns rusesc	111
[„D. Hasdeu ne trimite o scrisoare...”]	112
Tendințe de cucerire	112
[„De câte ori făceam observările noastre...”]	116
În cestiunea Basarabiei	119
[„De când guvernul conservator s-a retras...”]	120
[„De-o seamă de vreme...”]	123
[„«Românul» repetează mereu...”]	127
[„Anunțăm cu plăcere...”]	129
Anexarea Dobrogei	131
[„Am spus-o în numărul trecut...”]	140
[„«Românul», de câte ori se înfundă...”]	144
[„Astăzi se deschide Adunarea...”]	146
[„Trist este când o nație mică...”]	150
[„Comisiunea aleasă de Senat...”]	152
[„Din capul locului...”]	154
[„Pe arborul tăcerii...”]	157
Unitatea de vederi în cabinetul actual	160
[„«Journal de(s) débats», în numărul de luni...”]	170
[„Bătuți pe toată linia...”]	171
[„Există o seamă de spirite...”]	175
[„Cu greu se va găsi...”]	178
[„Dacă n-ar fi fost...”]	183
[„Citit-a vreodată...”]	185
Materiale etnologice privind în parte și pe d. Nicu Xenopulos, criticul literar de la „Pseudo-Românul”	189
[„Într-un stil blajin...”]	195
[„Cine-ar citi foile...”]	199
[„După cum ne asigură...”]	201
[„«Românul» comentează asemenea...”]	204
[„Serbarea guvernamentală...”]	208
[„Măine vom publica...”]	212
[„Comparat cu tonul liniștit...”]	215

II. TEXTE POETICE

Doină	222
[Codrule, Măria Ta ...]	224
Mușatin și codrul	224
La arme!	230
Bogdan Dragoș	233
[Moldova]	235

Theodor CODREANU. Basarabia: „cestiune de existență pentru poporul român” (În loc de postfață)	236
---	-----

acest sens poetul va consemna ironic că, pentru emisarii țariști lumea începe în 1812, odată cu anexarea ei). Am văzut că Basarabia apare și în proiectele lirice și dramatice din *Decameronul* de tinerețe și în variantele *Doinei*.

Florilegiul de față, oferit de Editura Știința, își propune să cuprindă toate aceste texte eminesciene, care ne dovedesc că el avea în cel mai înalt grad, sprijinit și de o verticalitate deontologică de adevărat și, bineînțeles, genial gazetar, conștiința că nu e o problemă politică „încălțită”, ci una *existențială*, care amenință însăși trăinicia ființei românești.

Acad. Mihai CIMPOI

I.

PUBLICISTICĂ

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„DUPĂ O TELEGRAMĂ...”]

După o telegramă a „Românului” armata de sub Cernaieff a luat în 14/26 august ofensiva, atacând pe turci între Dobrujevaț și Catun. La amiază a sosit în ajutoru-i armata col. Horvatovici după un marș plin de greutate. Lupta a durat toată ziua, dar rezultatul nu se indică. Această telegramă, combinată cu știri din alte izvoare, ni dă următorul rezultat: în 12/24 diviziunea lui Fazly Pașa au ocupat pe dealurile de la Ozren un fel de poziție de rezervă spre răsărit de la Dobrujevaț. Ziua următoare de dimineața a început focul tunurilor cu multă vehemență și în flancul drept al turcilor, pe înălțimile despre miazănoapte de Lipovaț, s-au arătat detașamente puternice sârbești, care-au intrat în luptă. La două ore după amiază au ieșit alte detașamente de sârbi în spatele turcilor lui Fazly Pașa și anume spre apus de Rzavți, la 3 ore în fine au început iarăși un foc vehement, care se vede că a durat până-n noapte, căci a treia zi în 14/26 lupta a reînceput din nou și turcii erau atacați deodată în front, la spate și în flancul drept. La o oră după amiază a început lupta și pe malul stâng al Moravei.

În asemenea împrejurări pierderile corpului Fazly Pașa trebuie să fi fost mari. Cum se va fi sfârșit această luptă nu putem spune cu siguranță; turcii susțin că au respins pe sârbi și și-au menținut pozițiile, sârbii că au nimicit pe turci.

Pân-acuma ne-au obicinuit a vedea în aceste lupte o zădărnică irosire de putere și sânge omenesc, care nu stă în niciun raport cu succesele dobândite.

Paralel cu vuietul armelor decurge acum campania diplomatică a mediațiunii. În prosceniul acestei campanii vom întâlni desigur pe Rusia și de-aceia credem că sunt interesante combinațiile făcute de jurnalistică asupra ținutei acestui stat.

Rusia nu are perspectiva de a câștiga în viitoarele tractări de pace foloasele acelea pentru Serbia pe care aceasta le sperase la începutul războiului și chiar Muntenegru va trebui să se mulțamească cu o neînsemnată compenzație teritorială. Cu toate acestea Rusia nu poate să renunțe prin o prea mare rezervă la simpatiile slavilor de sud, câștigate cu atâtea sacrificii. Deci în conferențele ce se vor ține ea va apăra mai cu samă aspirațiile insurgenților din Bosnia și Herzegovina. Forma în care Rusia își va face propunerile sale nu este încă cunoscută. Cât despre Austria, ea se-nțelege că va lucra în sens contrariu, căci dorește ca provinciile răsculate să capete cât se poate de puțină autonomie și s-ar bucura să vadă Serbia umilită.

La propunerile făcute în sensul mediațiunii de reprezentanții puterilor, Marele Vizir n-au răspuns încă, au promis însă de a li face cunoscut cât de curând condițiile pe care le va pune Turcia și al căror proiect e supus dezbaterii Consiliului de Stat. Se zice însă că Turcia nu va încheia un armistițiu care să nu asigureze mai dinainte închierea păcii și că nu va suferi nicio formă de propunere care să atingă câtuși de puțin drepturile sale de suzerană față cu statele vasale. În aceste împrejurări se așteaptă sosirea cât de-ncurând a generalului Ignatieff.

Rusia s-au încercat a angaja pentru înscenarea mediațiunii mai întâi pe Franția apoi pe Italia, și într-adevăr cu această din urmă putere succesul diplomatic era aproape asigurat, căci mijlocurile era să le facă însuși principele Humbert. Dar cabinetul din Viena a știut să inspire Italiei atâtea neîncredere în planurile Rusiei, încât și dispozițiile bune ale acestui stat s-au răcit în curând. Nu mai rămânea deci alt mijloc decât cel propus de majoritatea puterilor, de a aștepta adică ca cererea pentru mijlocirea păcii să pornească chiar de la una din părțile interesate. Principele Milan au intrat pe această cale – se va vedea deci cât îi va folosi secundara harnică și plină de fineț a diplomației marei puteri de nord.

Interesantă pentru noi românii e următoarea știre adusă de ziarul „Vulturul”.

În Basarabia rusească arhiereul de la Chișinău, în trei rânduri până acum, a strâns ajutoare în bani și bucate pentru slavii din Orient. Fiecare sat din Basarabia au dat câte 25 chile grâu,

afară de bani. Toți oficialii rușești au dat a zecea parte din lefii lui; numai în gubernia Odesei se strâng din această soldă ofițerească 25000 ruble pe lună.

În Creta turburările au ajuns la conflicte sângeroase, din Tesalia se vestesc tentative de răsculare.

(Publicat în *Curierul de Iași*, an. IX, nr. 92, 20 august 1876, p. 3,
Rubrica „Revista externă”)

[„NETĂGĂDUIT CĂ ISTORIA...”]

Netăgăduit că istoria Rusiei, studiată în legătura ei de cauze și efecte, ni va arăta un fel de unitate de dezvoltare precum n-o întâlnim la un alt popor. La popoarele mari ale Europei observăm mai cu samă un fel de slăbitoare lupte interne; oricât de însemnate ar fi succesele lor în afară, înlăuntru reappare după încheierea oricărei păci sămânța vecinic vie a dezbinării; afară de-aceea statele europene, de câte ori sunt bătute, își mută oarecum curentul lor istoric, văd lucrurile cu alți ochi decum le văzuse mai înainte. N-are cineva decât să privească la Franția de astăzi pentru a constata că ea, în politica ei în afară, nu mai este Franția lui Napoleon al III-lea. Tot astfel, prin războiul de la 1866 painjinișul istoric de planuri al Casei de Austria au suferit o ruptură atât de mare încât nici nu mai samănă cu dispoziția de mai înainte a firelor diplomatice și războinice. C-un cuvânt statele Europei lucrează în mod cazuistic, se schimbă în afară cu orice schimbare dinlăuntru, nu au acea fixitate energetică pe care-o manifestează Rusia.

Această din urmă putere este poate unica care, bătând, s-au lășit, bătută, n-au pierdut nimic, sau aproape nimic, căci înlăuntru ei toate s-au făcut pe încetul, fără niciun fel de săritură; nicio bătălie pierdută n-a făcut-o să piardă ținta fixată înainte de-o mie de ani încă, ea nu vede cu alți ochi decât cu aceiași pe care-i avea la întemeierea uriașei sale puteri.

De la întemeierea dinastiei scandinave de către Rurik (862 d. Chr.), de la mutarea capitalei din Novgorod la Chiev, de la răz-

boaiele cu împărații bizantini durează această tragere de inimă a slavilor pentru Țarigrad și, precum Roma era cuibul de aur spre care trăgeau popoarele vechi germanice, tot astfel Roma nouă sau Țarigradul au fost visul neîmbătrânit al slavilor de nord.

Din secolul al 13-lea până la al 15-lea domnia tatarilor întunecește istoria rusească, dar îndată ce, cu Tamerlan, au intrat discordia între aceștia, Ivan Vasilievici (1462–1503) aduna într-o singură mână hăturile triburilor rușești.

Acesta a luat în căsătorie o princesă bizantină (ca și Vladislav I la 1015) și toată politica a consistat în unificarea statului, pe care Ivan al IV-lea cel Cumplit o și aduce la îndeplinire cu toate mijloacele. Deodată cu întărirea ideii statului se începe însă și o politică esterieară care-a consistat în folosirea de toate dezbinările popoarelor străine, din sumușarea chiar a acestora unul împotriva altuia.

După stingerea dinastiei lui Rurik cu Fedor I (1598) și după câțiva dinști aleși, urmă la 1613 dinastia Romanovilor, care au continuat întru toate politica de unitate înlăuntru, cucerire în afară și mai cu samă îndușmănirea între ei a inamicilor Rusiei. Pe atunci Polonia și Suedia erau puteri mari în Europa, cu toate acestea Alexei, tatăl lui Petru cel Mare, au izbutit a îndușmăni aceste două state și a culege foloase. Când electorul Frideric Vilhelm de Brandenburg se coaliză cu Suedia pentru a scăpa Prusia de sub suveranitatea polonă, țariul cuceri Smolensk și Severia de la poloni și aduse pe cazacii din sud sub ascultarea sa. E de prisos de a arăta cum Suedia și Polonia și-au topit puterile între ele și cum Rusia a câștigat însemnate și mari provincii de la amândouă și cum mai târziu Polonia a fost împărțită de către ea.

Dar nu era pierdut din ochi nici Imperiul bizantin. Austria câștigase pe acest teren mult. Cu toate acestea videm și aici că influența austriacă în Orient cedează încet-încet celei rușești, cum Rusia câștigă provincie după provincie, cum le liberează cel puțin de sub domnia turcească, cum în această liberare e secundată de puterile Europei, de englezi, de francezi ș.a.

Se poate spune că revoluția franceză și coalitiunea contra ei, Napoleon I și coalitiunea contra lui au fost trepte pe scara cea mare a înaintării rușești.

Dacă prin pacea de la 1856 Rusia a fost depărtată de la Dunăre, o vedem câștigând prin războiul strein de la 1870 aproape tot ceea ce pierduse.

Alături cu dezvoltarea faptelor în afară, nu va fi de prisos de-a urmări teoriile pe care autori ruși însemnați le fac asupra Cestiunii Orientului.

În opul său „Rusia și Europa”, apărut în Petersburg la 1871, d-nul N.I. Danilevski spune următoarele:

Germanii sunt moștenitorii Romei, slavii ai Bizanțului, și între ei există o luptă de sute de ani. Carol cel Mare, care 300 de ani după căderea Romei formează noul imperiu romano-germanic, creând temelia noului princip de stat european, au fost în mod foarte caracteristic cea întâi cauză pentru depărtarea Răsăritului de la unitatea ecumenică și de la unitatea credinței.

Contemporan lui Carol cel Mare a fost Rurik, întemeietorul de state, împrejurul creației căruia s-au grupat slavismul amenințat în neatârarea sa dinspre apus. Creștinismul nu-l primiră slavii de la Roma, ci de la rivalul Bizanț, și cei doi apostoli slavi Metodiu și Chiril au avut să lupte toată viața lor cu dorința de predominare și intoleranța germanilor. Socotind preponderanța culturai și civilizației germanice, desigur slavismul și biserica grecească n-ar fi putut să reziste agresorilor lor dacă providența însăși n-ar fi pus o stavilă puternică și neînălăturabilă agresiunii germanismului spre Orient. Islamul (a cărui chemare istorică filozofii și istoricii europeni o caută-n zădar), Islamul a fost chemat să puie un veto curentului germanic spre Răsărit, spre a scăpa pe celelalte rase slavice de soarta Poloniei catolizate și atrase în sistemul Europei apusene cu pierderea puterii dinlăuntrul a vieții sale. Până și patriarhul Anthimie au recunoscut acest adevăr când (în vremea celei dentăi răscoale grecești) au spus: pronia a trimis domnia osmanilor ca zid de apărare împotriva eresurilor Apusului și în locul imperiului bizantin, slăbit în credință. Și într-adevăr, urmează d. Danilevski, ce ar fi devenit ortodoxia dacă cruciații germani s-ar fi așezat la Sf. Mormânt; ce ar fi devenit slavii dacă germanii, ce pătrunsese deja în Polonia, Livlanda și Litvania, i-ar fi alungat ca pe celți, basci și valizi din așezările lor de astăzi în pustietăți, prefăcându-i în rarități istorice?

Urmând acestei tendențe egoistice, Europa apuseană au jucat totdeauna fals față cu turcii și au gândit la liberarea creștinilor de sub jug numai atunci când i-ar fi putut căpăta sub mâinile ei și abate de la ortodoxie. Când Constantinopolul era încunjurat de turcii impresurători, Europa au vorbit către el mai aceleași cuvinte ca și diavolul Mântuitorului: „Stăpânirea preste tot ce vezi să fie a ta, numai să ingenunchi înaintea mea și să te-nchini

mie”. În fața atrocităților moametane se adună soborul de la Florența pentru a-i propune Bizanțului mântuirea sub condiția renegării ortodoxiei; insultații bizantini s-au arătat însă eroi spirituali, preferând moartea politică și spaimele barbariei în locul renegării celor sfinte... Și astăzi slavii din Turcia preferă jugul musulman în locul domniei civilizatei Austriei.

Venind la soluțiunea Cestiunii Orientului, autorul zice că se par a exista trei căi pentru aceasta: 1) împărțirea Turciei între Rusia și Austria, 2) anexarea Turciei la Rusia numai, 3) crearea din nou a imperiului greco-bizantin. Sub Catarina II era încă cu puțină soluțiunea întâia; astăzi ar fi o crimă de-a ceda Austriei cea mai mică bucată de pământ slav. A doua soluțiune nu e în adevăratul interes al statului rusc. Chiar anexarea României, care i se propusese împăratului Nicolaie de către Turcia în contra unei contribuții de război, împăratul au refuzat-o. A treia soluțiune e cu totul imposibilă. Prin favorizarea ei s-ar crea o nouă Austrie, în care elementul grecesc ar juca acelaș rol ca și germanii în Cislaitania – ba, considerând slăbiciunea grecilor, s-ar putea naște în urmă un fel de dualism greco-român, adică o copie a dualismului germano-maghiar contra slavilor.

Prin urmare nici una din soluțiunile propuse nu e bună, ci numai aceea care va dezlega deodată atât cestiunea *austriacă* cât și cea *orientală*, „căci și statul austriac și-a pierdut înțelesul ca și cel turcesc”. Această soluțiune este o confederație slavă sub hegemonia rusească.

După desfacerea împărăției austro-ungare și a celei turcești, Rusia s-ar pune în capul unei confederații dirijate din Constantinopol. Această confederație ar cuprinde:

- 1) Regatul cehesc, cuprinzând Boemia, Moravia și partea de nord-vest a Ungariei, cu 9 milioane locuitori.
- 2) Regatul sârbo-croat, cuprinzând Serbia, Montenegro, Bosnia, Herțegovina, Albania de nord, Banatul, Croația, Slavonia, Dalmația, Carentia, Stiria până la Drava, cu 8 milioane locuitori.
- 3) Regatul Bulgariei.
- 4) Regatul României, cu partea de sud a Bucovinei, Transilvania până în Murăș și parte din Besarabia ruscă. Pentru această cestiune Rusia s-ar compensa cu Delta Dunăreană și cu Dobrogea.

- 5) Regatul grecesc cu Tesalis, Epirul, partea de sud-vest a Macedoniei, insulele Arhipieleagului, țărmurii Asiei Mici ai Mării Egeice, Candia, Rodos și Cipria.
- 6) Regatul maghiar, consistând din părțile acelea ale Ungariei și Transilvaniei câte sunt locuite de maghiari și câte ar rămânea după împărțirea între Rusia, Bohemia, Serbia și România.
- 7) Teritoriul Țarigradului, cu părți din Rumelia, țărmurii asiatici ai Bosforului, ai mării de Marmara și a Dardanelelor, peninsula Gallipoli și insula Tenedos.

Constatat este că această carte a d-lui Danilevski este o copie îndestul de credincioasă a opiniunii publice din Rusia și că ideile dezvoltate în ea nu sunt visurile unui filozof, ci idealul istoric al uriașei puteri de la nord.

Fiindcă prin armistițiul primit de Serbia și poate prin încheierea păcii planurile uriașului nostru vecin vor suferi o suspensiune, ni s-a părut cu cale de a reproduce și noi aceste estrase din cartea d-lui Danilevski. Teoriile aceste nu sunt lipsite de oarecare măreție și de o manieră de a privi istoria universului într-un mod specific slav. În orice caz ni se pare ciudat cum noi, românii, care trăim lângă Dunăre, suntem cu totul cufundați în ideile Occidentului, pe când din toate părțile împrejurur-ne pulsează o viață istorică care în dispoziția ei generală se deosebește atât de mult de istoria Occidentului. Câteodată ar trebui cel puțin să ni se pară că suntem o multă de despărțire între două lumi cu totul deosebite și că este în interesul nostru de a cunoaște amândouă lumile acestea. Occidentul îl cunoaștem îndestul. Misiunea sa în Orient este cucerirea economică, proletarizarea raselor orientale prin industria străină, prin robirea sub capitalul străin. Cealaltă parte a lumii o vedem din contra mișcată nu de un curent economic, ci de unul istoric și religios, care nu poate lipsi de a exercita o mare atragere asupra popoarelor economice puțin dezvoltate din Peninsula Balcanică, pentru care credințele bisericești și ideile istorice sunt încă sfinte, nefiind pătate de materialismul modern.

(Publicat în *Curierul de Iași*, an. IX, nr. 118, 29 octombrie 1876, p. 3.
Rubrica „Revista externă”)

[„SE VORBEȘTE CĂ ÎN CONSILIUL...”]

Se vorbește că în Consiliul de Miniștri al României s-ar fi hotărât de a face întrebare tuturor puterilor garante, afară de Rusia, ce purtare să păzească România în caz de a i se cere din partea guvernului rusesc permisiunea de a trece c-o armată prin țară. S-a hotărât totodată de a nu răspunde Rusiei la o asemenea cerere decât atunci când vor fi răspuns definitiv toate puterile la întrebarea României.

În complicațiunea de interese și tendențe a puterilor garante, întrebarea României, dacă se va confirma, va avea meritul să aducă claritate în situație. Căci sau puterile se vor declara formal și solidar contra unei asemenea permisiuni și vor trebui să-și apere cu arma în mână declarația lor, fără chiar ca Rusia să poată fi supărată pe noi, căci ne vom putea referi la hotărârea acelor puteri, sau răspunsurile lor evazive, îndoielnice și contrazicătoare vor reda României libertatea de acțiune, libertatea de a se hotărî pentru unul din cele două mari curente istorice, curentul de nord-est, tinzând a schimba fața Europei, și curentul de vest, ce tinde a menține statu quo.

Hotărârea noastră pentru Răsărit sau Apus va atârna desigur de viitorul ce ni-l vor asigura, și aceasta nu ca stat numai, căci statul român prin teritoriul său șes și deschis din toate părțile nu pare menit de providență de a fi militar și cuceritori, ci ca nație. Ni se pare evident că viitorul Orientului este o confederație de popoare în care egalitatea naționalităților și limbilor, pe orice teritoriu se vor afla ele, va fi lucru principal, iar formațiunile de state lucru secundar.

Asemenea e evident că reforma Orientului poate avea două patronate: pe Rusia și pe Austro-Ungaria – care aceasta reprezentează imediat politica occidentală.

Asupra unei hotărâri a românilor din principate va avea deci influența natura politice exercitate de Austria față cu naționalitățile în genere și cu cea română în parte.

Pentru a nu da însă o întindere prea mare materiei vom vorbi numai de *poziția românilor din Austro-Ungaria*.

Înainte de [a] spune însă o vorbă asupra acestei întrebări, anticipăm concluzia că acea întrebare nu este, nici a fost politică în

puterea cuvântului, ci bisericească, scolastică și cel mult administrativă locală.

Permitea ni se a vedea clar lucrurile și a susținea că idealul unității politice a românilor, restabilirea regatului lui Decebal prefăcut în Dacie traiană, se ține de domeniul teoriilor ieftene, ca și republica universală și pacea eternă.

[I] Românii din Austro-Ungaria, dar mai ales din așa-numita Ungarie, au trăit sute de ani împreună cu alte naționalități și au jucat rol politic numai în vremea autonomiei Transilvaniei. Această autonomie însăși, care le dedese preponderanța în această țară, avea și răul ei. Românii din Ungaria proprie ar fi rămas de-o parte, meniți – nu de a fi absorbiți, căci e de-a dreptul absurd de a crede în puterea asimilatoare a neamului fino-tartaric din mijlocul Europei – dar meniți de a fi vexați singuri de solgabiraiele fraților maghiari, de a sta izolați sub presiunea administrativă și financiară a închinătorilor sfântului Gül-Baba; pe când, împreunați sub greutatea acelorași suferințe, ei li vor putea rezista. Întrebarea este dacă și când va veni vremea în care softalele din Buda-Pesta să fie silite de a recunoaște că sistemul lor de guvernământ – în finanțe foarte asemănători cu cel turcesc – și-a trăit veacul și nu mai este cu puțință. Căci numai atunci, pe baza autonomiei comunale și județene sau comitatense, românii ar începe alăturarea cu ungurii o viață liniștită și proprie, cu deosebire că de aceste s-ar bucura nu numai transilvanii, ci în mod egal bănățenii, simpaticii crișeni și străvechiul Maramurăș. Așadar idealul românilor din toate părțile Daciei lui Traian este mântinerea unității reale a limbei strămoșești și a bisericei naționale. Este o Dacie ideală aceasta, dar ea se realizează pe zi ce merge, și cine știe dacă nu-i de preferat celei politice. Românul de baștină e dotat cu o doză mare de răceală, el nu admiră, ca și romanul vechi, aproape nimic, de aceea nici credem că invidiază din inimă poziția de stat a Ungariei, căci, la dreptul vorbind, nici n-ar prea avea ce să invidieze. El e supărat pe obraznicia conlocuitorului său, nicidecum pe puterea lui.

În vremea din urmă ziarele ungurești au făcut multă vorbă despre o alianță maghiaro-română. Rămâne acum să stabilim în ce condiții s-ar putea spera această alianță, bine înțelegându-se

că nu este vorba aici de acele carteluri trecătoare dintre guvern și guvern, pe care le rupe ziua de mâni, ci de un modus vivendi și o conlucrare perpetuă, solidară pe acest pământ al dușmăniei și răutății, în care popor pe popor caută să-l înghită și om pe om să nimicească.

Este dar vorba dacă ungurii sunt destul de creștinați (căci pân-acuma se părea că numai pielea li-i botezată), nu ca să ne iubească, ci să ni deie bună pace. Sarcina iubirei o luăm toată asupra noastră și fie ei încredințați că am fi tot atât de zeloși apărători ai existenței lor ca și ai neamului nostru.

Cât despre austriaci, cu ei treaba stă altfel. Nu credem să putem vrodăta mistui acea mestecătură de evreu, german și slav care ni se prezintă sub mutra beamterului și jurnalistului austrieccesc și care în vremea din urmă a-nceput să facă politică pan-germanistică și să jure în numele sahastrului de la Varzin, care nici cu spatele nu vra să știe de ei. Urmașii lui Arpad nu ni pot face un rău esențial, ci vexează; dar bastardul evr[e]o-germano-slovac e dușmanul dibaci a oricărei naționalități. Ungurii știu proverbul nostru: „românul nu uită niciodată” și ne-aducem aminte ca prin vis că un ziar unguresc se găsisse să comenteze acest proverb în ton melancolic, știind că socotelile ce le are de răfuit cu noi nu sunt tocmai curate. Dar să nu se sperie. Românul uită și nu uită, după cum o iei. Românul nu urăște decât pe cei ce i s-au băgat în suflet și ca dovadă putem aduce pe românii din Turcia. E sigur că ei trăiesc sub același regim ca și bulgarii, sârbii și grecii; cu toate acestea ci trăiesc bine cu turcii și le țin partea. Nici aicea nu-i urâm pe turci, deși desigur că ei numai dovezi de iubire nu ne-au dat niciodată. Ungurii n-au decât să se-ntrebe pe cine-i urască ei ca să știe pe cine urâm și noi. Credem că asta-i destul de clar, deși, în emoțiunea noastră, n-am ajuns încă să facem hagialăc la mormântul lui Gül-Baba.

Așadar biserica și școala, atâta cer românii din Austro-Ungaria pe sama lor, și prin aceasta și-au cerut păstrarea naționalității și nimic mai mult. În dejudecarea lucrurilor acestei lumi și mai ales în secolul nostru ne-am deprins a aplica o singură măsură, aceea a interesului material, a stăpânirii asupra puterii fizice; și cu toate acestea oamenii, chiar cei mai materialști, lucrează